

Carta a George Bernanos (1938)

Senyor,

per ridícul que resulti escriure a un escriptor, que per la naturalesa de la seva feina va sempre ofegat de cartes, no em puc impedir de fer-ho, després d'haver llegit *Les Grands Cimetières sous la lune*. I no és pas que sigui la primera vegada que un llibre vostre em somou; el *Journal d'un curé de campagne* és, als meus ulls, el més bell dels que he llegit, i verament un gran llibre. Però si, dels vostres llibres, n'he pogut estimar d'altres, llavors no tenia cap raó, per a importunar-vos fent-vos-ho saber. Amb el darrer, però, és diferent; he tingut una experiència que respon a la vostra, per bé que més breu, menys profunda, situada en una altra banda i rebuda, aparentment —només aparentment—, amb tot un altre esperit.

No sóc catòlica, tot i que —el que ara diré sens dubte a tot catòlic li semblarà presumptuós, de part d'un no catòlic, però no em puc expressar altrament— tot i que res de catòlic, res de cristià no m'hagi estat mai estrany. M'he dit de vegades que només que hom plantés a les portes de les esglésies que s'hi prohibeix l'entrada a tothom qui gaudeixi d'uns ingressos superiors a tal o tal quantitat, poc elevada, em convertiria tot seguit. Des de la infantesa, les meves simpaties eren pels agrupaments que invocaven les capes menyspreades de la jerarquia social, fins que vaig prendre consciència que aquests agrupaments són, per naturalesa, per a descoratjar tota simpatia. El darrer que m'hagi inspirat una certa confiança va ser la CNT espanyola. Abans de la guerra civil havia viatjat un xic per Espanya —força poc— però prou per a sentir l'amor que és difícil de no sentir per aquest poble; havia vist en el moviment anarquista l'expressió natural de les seves grandeses i de les seves tares, de les seves aspiracions, de les més legítimes i de les menys.

La CNT, la FAI eren una barreja estranya on s'admetia a no importava qui, i on, per consegüent, s'hi trobaven la immoralitat, el cinisme, el fanatisme, la crueltat, però també l'amor, l'esperit de fraternitat, i sobretot la reivindicació de l'honor, tan bella entre els humiliats; em semblava que els qui hi anaven animats d'un ideal superaven els qui hi eren empesos pel gust de la violència i del desordre. El juliol del 1936, jo era a París. No m'agrada pas, la guerra; però el que sempre m'ha fet més horror, de la guerra, és la situació dels qui estan a la rereguarda. Quan vaig comprendre que, tot i els meus esforços, no em podia impedir de participar moralment en aquella guerra, és a dir, de desitjar cada dia, a cada hora, la victòria dels uns, la desfeta dels altres, em vaig dir que per a mi París era la rereguarda, i vaig agafar el tren cap a Barcelona amb la intenció de comprometre-m'hi. Era a començaments d'agost de 1936.

Un accident m'obligà a abreujar l'estada a Espanya. Entre una cosa i l'altra, doncs, vaig estar uns quants dies a Barcelona; després, enmig dels camps aragonesos, a la vora de l'Ebre, a una quinzena de quilòmetres de Saragossa, just al punt per on recentment les tropes de Yagüe han travessat l'Ebre; després, en un palau de Sitges transformat en hospital; i després, altre cop, a Barcelona; en total, uns dos mesos. Vaig abandonar Espanya a contracor, amb la intenció de tornar-hi; més tard, fou voluntàriament que no ho vaig fer. Havia deixat de sentir cap necessitat interior de participar en una guerra que ja no era, com m'ho havia semblat al principi, una guerra de pagesos afamats contra els terratinents i un clergat còmplice, sinó una guerra entre Rússia, Alemanya i Itàlia.

L'he reconeguda, aquesta olor de guerra civil, sang i terror que desprèn el vostre llibre; l'havia sentida abans. No hi vaig veure ni sentir res, però, això us ho he de dir, que

atengués del tot la ignomínia d'algunes de les històries que expliqueu, aquells assassinats de vells pagesos, aquelles *ballilas* fent córrer uns vells a cops de bastó. Amb el que hi vaig sentir, però, n'hi havia ben bé prou. Vaig estar a punt d'assistir a l'execució d'un sacerdot; durant el temps d'espera, uns pocs minuts, em demanava si aniria simplement a veure-la o em faria afusellar intentant d'intervenir; encara no sé què hauria fet, si un felíç atzar no arriba a impedir l'execució.

Quantes d'històries no s'empenyen, per sortir de la ploma... Però fóra massa llarg; i total per a què. Amb una de sola n'hi haurà prou. Jo era a Sitges quan tornaven, vençuts, els milicians de l'expedició a Mallorca. Havien estat delmats. De quaranta joves sortits de Sitges, nou havien mort. Això només se sabé a l'arribada dels altres trenta-un. Aquella mateixa nit es feren nou expedicions punitives, s'hi mataren nou feixistes, o així dits, en aquella petita ciutat on, al juliol, no havia passat res. Entre ells, un flequer d'uns trenta anys, el crim del qual havia estat, em van dir, haver pertangut a la milícia del "sometent"; el seu vell pare, del qual era fill únic i únic sosteniment, es tornà boig. Una altra, encara: a l'Aragó, un grupet internacional de vint-i-dos milicians de molts països, després d'una lleu escaramussa, féu presoner un noi de quinze anys que combatia com a falangista. Bon cop pres, tremolant d'haver vist matar els camarades al seu costat, digué que l'hi havien enrolat per força. L'escorcollaren, i trobaren que duia una medalla de la marededéu i un carnet de falangista; el dugueren a Durruti, cap de la columna, que, després d'haver-li exposat durant una hora les belleses de l'ideal anarquista, li donà a triar entre morir o enrolar-se immediatament, contra els seus camarades del dia abans, a les files dels qui l'havien fet presoner. Durruti donà al noi vint-i-quatre hores de reflexió; passades les hores, el noi digué que no, i fou afusellat. Durruti era, tanmateix, en certs aspectes, un home admirable. La mort d'aquell petit heroi no ha deixat mai de pesar-me a la consciència, tot i haver-me'n assabentat després. I encara aquesta: en un poblet que rojos i blancs havien pres, perdut, tornat a prendre i tornat a perdre no sé quants de cops, els milicians rojos, havent-lo ja pres definitivament, hi trobaren als cellers un grapat d'èssers esverats, aterrits, afamats, entre els quals tres o quatre joves. Raonaren així: si aquests joves, en comptes de venir amb nosaltres la darrera vegada que reculàvem, s'hi han quedat i han esperat els feixistes, és que són feixistes. Els afusellaren, doncs, immediatament, després donaren menjar als altres, i es cregueren molt humans. I una darrera història, aquesta de la rereguarda: dos anarquistes m'explicaren un cop com, amb altres camarades, havien fet presoners dos sacerdots; tot seguit en mataren un en presència de l'altre, d'un tret de revòlver, i després digueren a l'altre que se'n podia anar. Quan havia fet unes vint passes, l'abateren. El qui m'explicava la història estava ben estranyat de no veure'm riure.

A Barcelona es matava, de mitjana, en forma d'expedicions punitives, una cinquantena d'homes per nit. Era proporcionalment molt menys que a Mallorca, ja que Barcelona és una ciutat de prop d'un milió d'habitants; d'altra banda, s'hi havia esdevingut durant tres dies una batalla de carrers mortífera. Però les xifres no són potser l'essencial, en aquesta matèria. L'essencial és l'actitud davant l'homicidi. Mai no vaig veure, ni entre els espanyols ni fins entre els francesos vinguts sigui per lluitar sigui per passejar-se —aquests darrers, al més sovint, intel·lectuals tendres i inofensius— mai no vaig veure ningú que expressés, ni en la intimitat, cap repulsió, disgust o només desaprovació davant de sang vessada inútilment. Vós parleu de la por. Sí, la por hi tingué una part, en aquelles matances; però allà on jo era, no l'hi vaig veure mai, la part que vós li atribuïu. Homes aparentment coratjosos —almenys d'un en vaig constatar directament el coratge—, enmig d'un àpat ple de camaraderia, explicaven amb un bell somriure fraternal com

havien matat sacerdots o “feixistes” —terme molt ample. Vaig tenir el sentiment, per a mi, que, quan les autoritats temporals i espirituals han considerat una categoria d'éssers humans a part d'aquells la vida dels quals té preu, no hi ha res més natural per a l'home que matar. Quan se sap que és possible de matar sense risc de càstig ni de blasme, es mata; o almenys s'envolta de somriures encoratjadors els qui maten. Si per atzar s'experimenta al principi un xic de disgust, se'l fa callar, i tot seguit se l'ofega, de por de semblar mancat de virilitat. Hi ha en això un encadenament, una embriaguesa a la qual és impossible de resistir sense una força d'ànim que bé he de creure excepcional, ja que no la vaig trobar enlloc. Vaig trobar, en canvi, francesos pacífics, que fins aleshores no menyspreava, que no l'haurien pas tinguda, la idea d'anar a matar, però que es banyaven en aquella atmosfera impregnada de sang amb un visible plaer. Per a aquests, en endavant, no podré tenir mai més la més mínima estima.

Una tal atmosfera esborra de seguida l'objectiu de la lluita. Car no se'n pot formular l'objectiu si no és relacionant-lo amb el bé públic, amb el bé dels homes —quan els homes són de valor nul. En un país on els pobres, en molt gran majoria, són pagesos, un més bon benestar dels pagesos ha de ser un objectiu essencial, per a tot agrupament d'extrema esquerra; a més, aquesta guerra fou potser, abans que res, al començament, una guerra per i contra el repartiment de les terres. Doncs bé, aquells miseriosos i magnífics pagesos de l'Aragó, que es mantenien tan orgullosos sota les humiliacions, no eren, ni per als milicians, cap objecte de curiositat. Sense insolències, sense injúries, sense brutalitat, certament —almenys jo no en vaig veure res, d'això, i a més el robatori i la violació, a les columnes anarquistes, eren subjectes a pena de mort—, un abís separava els homes armats de la població desarmada, un abís del tot semblant al que separa pobres i rics. Se sentia en l'actitud sempre un xic humil, sotmesa, poruga dels uns, i en la soltesa, la desimboltura, la condescendència dels altres.

Se surt com a voluntari, amb idees de sacrifici, i es cau en una guerra que s'assembla a una guerra de mercenaris, amb moltes crueltats de més i amb el sentiment dels miraments deguts a l'enemic de menys.

Podria prolongar indefinidament aquestes reflexions, però m'he de limitar. Des que vaig ser a Espanya, des que sento a dir, i llegeixo, tota mena de consideracions sobre Espanya, no puc citar ningú, fora solament de vós, que, del meu coneixement, s'hagi banyat en l'atmosfera de la guerra espanyola i s'hi hagi resistit. Vós sou realista, deixeble de Drumont —¿i què? Vós em sou més proper, sense comparació, que els meus camarades de les milícies d'Aragó —camarades que, tanmateix, m'estimava.

El que dieu del nacionalisme, de la guerra, de la política exterior francesa després de la guerra m'ha arribat igualment al cor. Jo tenia deu anys, al moment del tractat de Versailles. Fins aleshores havia estat patriota amb tota l'exaltació dels infants en període de guerra. La voluntat d'humiliar l'enemic vençut, que es desbordà arreu en aquell moment (i els anys que el seguiren) de manera tan repugnant, em guarí per sempre d'aquell patriotisme ingenu. Les humiliacions infligides pel meu país em són més doloroses que les que pugui patir.

Tinc por d'haver-vos importunat, amb una carta tan llarga. No em resta més que expressar-vos la meva viva admiració.

Mlle Simone Weil
3, rue Auguste-Comte, Paris (VIe)

P.D. – És maquinalement que us faig arribar la meua adreça. Perquè, primer, penso que deveu tenir coses millors a fer que no respondre cartes. I, després, perquè passaré un o dos mesos a Itàlia, on una carta vostra potser no em seguiria sense quedar-s'hi aturada pel camí.

Nota del traductor:

Establert a les Illes des del 1934, Georges Bernanos envia tot d'articles al setmanari catòlic *Sept*, de juny de 1936 fins a gener de 1937. Aquests articles són la llavor del que serà el llibre *Les Grands Cimetières sous la lune*, acabat a Toló l'abril de 1938 i publicat tot seguit.

En aquest llibre, Bernanos, que ha vist a Ciutat de Mallorca la depuració sangonent feta pels nacionalistes, hi denuncia el Terror que hi propaguen. Aquests Grans Cementiris els ha vistos directament –atret per una llor negrosa, havia saltat la reixa d'un cementiri, on dotzenes de cossos, ruixats de benzina, formaven una immensa pira sota la lluna.

Fou la lectura d'aquest llibre el que suscità en Simone Weil la necessitat d'escriure a l'autor.

Fins a la mort, Bernanos conservà a la seva cartera dues cartes, una d'elles aquesta de Simone Weil.